

Lär av Mästarna – Klassisk harmonilära har vuxit fram under min tid som professor i ämnet satslära (musikteori) vid Musikhögskolan i Malmö. Materialet har under flera år provats både i grupp- och individuell undervisning på olika nivåer, från nybörjare till elever med flera års studier bakom sig. Det är min förhoppning att boken skall vara ett väl fungerande material både för självstudier och som lärobok för studerande i ämnet.

Till vem vänder sig boken?

Boken har utformats med tanke på:

- nybörjaren eller den som kommit en bit på väg och som på egen hand vill lära sig harmonilära
- musikstuderande vid studiecirkel, kommunala musikskolor, estetiska programmet vid gymnasieskolan, folkhögskolor och musikhögskolor, där boken kan användas som grundbok i ämnet satslära

Vilka förkunskaper krävs?

Det är en fördel om du redan kan spela piano. I annat fall bör du under tiden lära dig så mycket, att du kan spela igenom dina uppgifter. Dessutom bör du ha grundläggande kunskaper i allmän musikleära, dvs kunskaper om intervall, dur- och mollskalor, tonarter.

Vad får man lära sig?

I det här materialet får du lära dig "klassisk" harmonilära så som den använts av de stora mästarna genom tiderna. Eftersom harmoniken varit i ständig utveckling under de tre sekler (ca 1650-1950), som den här boken är fokuserad kring, får du också lära dig stilistiska skillnader mellan epoker under denna tid, dvs barock, wienklassicism, romantik, impressionism och 1900-talets musik.

Eftersom boken är tänkt som ett material att studera parallellt med min tidigare utgivna

bok "Lär av Mästarna – Arrangering för två till fem stämmor" saknas momentet fyrstämmig sats som oftast ingår i traditionella läroböcker i harmonilära. Momentet behandlas utförligt i "Lär av Mästarna – Arrangering för två till fem stämmor". Det ska dock framhållas att ett mycket stort antal fyrstämmiga spel- och skrivövningar ingår i materialet i syfte att öva *kadensspel, läggning och stämföring*.

Förutom *harmonisk analys*, som inbegriper både funktionsanalys och användning av ackordbeteckningar, har stor vikt lagts på *harmonisering* – ett moment som förekommer i mycket liten utsträckning i traditionella läroböcker i harmonilära. I samband med harmonisering samt 1900-talets harmonik förekommer även *kompositionsuppgifter*.

Även om sättet att *läsa och förstå generalbasbeteckningar* ingår så finns inga direkta övningar i generalbasspel. I handeln finns dock ett stort antal läroböcker för den som vill studera detta ämne.

"Praktisk analys"

Förutom de ovan nämnda skillnaderna i sättet att arbeta med harmonik skiljer sig "Lär av Mästarna – klassisk harmonik" från andra läroböcker i harmonilära genom att du för varje ny genomgången ackordfunktion också får möjlighet att använda denna praktiskt. Detta sker genom att du harmoniserar och sedan analyserar övningsexempel hämtade från litteraturen. På så sätt får du en gehörmässig upplevelse av företeelsen. Detta istället för det traditionella sättet att först läsa av en notbild som sedan analyseras utan en gehörmässig upplevelse.

Förutom det beskrivna sättet att arbeta med funktionsanalys ges ytterligare möjlighet att öva momentet genom hänvisningar dels till notexempel i "Lär av Mästarna – Arrangering för två till fem stämmor" (förkortas LMA), dels till exempel under rubriken "*Andra stycken som är lämpliga för harmonisk analys*". Här finns förslag på stycken eller avsnitt i stycken som innehåller genomgångna moment. Styckena har valts med tanke på tillgänglighet i handeln, vilket gör att urvalet begränsats

till pianosonater av t ex Mozart, Haydn samt sånger av Schubert, Schuman etc.

Hur är materialet uppbyggt?

Huvudidén med boken är, att med musikexempel från den klassiska litteraturen visa hur grundläggande satsprinciper används av de stora mästarna från olika epoker. Dessa kunskaper praktiseras sedan i olika typer av uppgifter som nämnts ovan.

Att arbeta med ”riktig” musik istället för konstruerade exempel är en annan viktig idé med boken. Detta stimulerar till praktisk användning av kunskaperna.

Större delen av boken är upplagd så att ett uppslag – vänster och högersida – behandlar ett givet område. Vänstersidan är textsidan med en beskrivning av aktuella principer med hänvisningar till musikexempel på högersidan. I anslutning till musikexemplen finns en kort sammanfattande text. Detta innebär att *högersidorna även fungerar som sammanfattning* och att du kan återvända till dessa utan att behöva läsa all text igen.

Ambitionen har varit att varje musikexempel ska vara så långt att det bildar en helhet (en fras eller period). Detta för att man ska få en uppfattning om hur den aktuella företeelsen fungerar i sitt sammanhang, vilket naturligtvis är viktigt när man som lärare vill spela upp ett exempel. Dessutom kan musikexemplen utnyttjas för att studera annat än det som angetts i texten. Nackdelen med längre notexempel är att informationsmängden blir stor. Detta har dock kompenseras genom att det som är aktuellt ringats in.

Boken som helhet är skriven så att svårighetsgraden ökar successivt, men eftersom allt

inom ett givet område är samlat på ett uppslag finns ibland mer avancerade tekniker blandat med enklare. I detta avseende har boken också karaktär av uppslagsverk. Övningsdelen är dock helt upplagd i stigande svårighetsgrad.

Måste man göra alla arbetsuppgifter i boken?

Boken innehåller i sin helhet ett stort antal övningsuppgifter som, särskilt i kombination med övningsuppgifterna i den kompletterande boken ”Lär av Mästarna – Arrangering”, är tilltagna i överkant. Det är inte meningen att alla uppgifter ska göras för att du ska kunna gå vidare till nästa avsnitt. Du kan vid behov utelämnat uppgifter om du känner att du fått tillräcklig övning i ett visst moment.

De korta teknikövningar som finns i anslutning till flertalet moment är tänkta som en möjlighet för dig att kontrollera att du förstått det som behandlats (kan med fördel användas vid grupplektion efter genomgång). Den som tycker att övningar av det slaget är överflödiga kan naturligtvis hoppa över dessa och gå direkt på harmoniseringsmomentet. *Överhuvudtaget bör du betrakta övningsuppgifterna som ett förslag till sätt att arbeta med faktadelen!*

Arbetsätt med övningar i kapitel 2 och 4

I kapitel 2 och 4 används ett arbetsätt som går ut på att välja mellan att antingen harmonisera en given melodi utan förberedelser och vid behov ta del av ”teknikövningar”, eller inleda med dessa för att sedan harmonisera melodin. Detta upplägg har inte varit möjligt att genomföra i övriga kapitel, eftersom uppgifterna där går ut på att placera specifika ackordföljder.

Hur arbetar man parallellt med "Lär av mästarna – Arrangering för två till fem stämmor"?

Materialet "Lär av Mästarna – Klassisk Harmonilära" är tänkt att fungera tillsammans med läroboken "Lär av mästarna – Arrangering för två till fem stämmor", där avsnitten i de båda böckerna kan användas växelvis (men även parallellt) på följande sätt:

Klassisk Harmonilära

Arrangering för två till fem stämmor

① Huvudtreklangerna i dur och moll	② Melodik
	③ Tvåstämmighet
④ Fler funktioner i dur	
⑤ Ackordens omvändningar
(båda böckerna behandlar delvis samma sak, se nedan)	⑥ Basstämmor
	⑦ Trestämmighet
⑦ Fler funktioner i moll	⑧ Fyrstämmighet plus melodi
	⑨ Fyrstämmighet

Den som valt att arbeta parallellt med "Lär av mästarna – Arrangering för två till fem stämmor" kommer att upptäcka att några avsnitt behandlar samma moment, men med något olika inriktning. Utgångspunkten har här varit att båda böckerna ska kunna fungera självständigt, dvs en av böckerna ska kunna läsas utan hänvisningar till den andra. Detta har medfört att vissa sidor i faktadelarna samt övningsdelarna har dubblerats. I de fall du stöter på dubbleringar kan du i första hand läsa texten/göra uppgifter i *denna* bok.

Följande sidor/uppgifter är lika eller snarlika:

Klassisk Harmonilära

Arrangering för två till fem stämmor

Sida

12–13
16–17
20–21
44
46–51
52–53
303–304
309
340 (Uppgift 4)
341
343–344
347 (Uppgift 12)
362 (Uppgift 27a)
389 (Uppgift 15a)
407 (Uppgift 13b)
429 (Uppgift 7)
431 (Uppgift 9)

Sida

70–73
24–27, 70–71
14–15
40–43
42–43
72–73, 50–51
205–206
208
229 (Uppgift 1)
249
229, 233
251 (Uppgift 5)
253 (Uppgift 6d)
259 (Uppgift 12b)
268 (Uppgift 6)
260 (Uppgift 13)
259 (Uppgift 12a)

Funktionssymboler

Funktionsanalys och dess symboler har Hugo Riemann som upphovsman (ej beteckningarna T, S och D som infördes av J. Ph. Rameau, se s 14) och presenterades i hans harmonilära "Vereinfachte Harmonielehre" 1893. Symbolerna har genom åren förändrats och många läroböcker i harmonilära har sina egna varianter. I Sverige infördes funktionsanalysen av Valdemar Söderholm i samband med hans bok "Harmonilära" (1959). De symboler som används i Söderholms bok används också i denna bok – liksom i mina tidigare böcker. Vid val av system har ett tungt vägande skäl varit att "Lär av mästarerna – Arrangering för två till fem stämmor" och denna bok ska ha gemensamma funktionssymboler, eftersom dessa läroböcker är tänkta att fungera tillsammans.

I Sverige används även funktionssymboler som introducerats av Wilhelm Maler. Dessa överensstämmer med Söderholms symboler, men med det viktiga undantaget att molltreklanger betecknas med liten bokstav, t ex noteras tonikan i molltonart med symbolen t istället för T. Paralleller och kontraparalleller beskrivs med stor bokstav för durtreklang (tP) och liten för molltreklang (Tp). Det kan naturligtvis betraktas som en pedagogisk vinst att det framgår av analysen om ett ackord är en dur- eller molltreklang. Å andra sidan kan man hävda att kunskapen om vilka diatoniska treklanger som är moll- respektive durklanger är av så stor vikt att det är en nödvändighet att lära in detta (jfr med hela och halva tonsteg i en skala som betraktas som en självklar kunskap). Man ska trots allt endast ha kunskap om storleken på de tre huvudtreklangerna, eftersom paralleller och kontraparalleller är relaterade till dessa efter principen "parallellsläktskap mellan tonarter" (a-moll ger parallellen C-dur). I det senare fallet blir tankeprocessen lika för båda systemen. När det gäller att läsa av en ackordföljd noterad med funktionssymboler, t ex för att spela denna på piano, är Malers symboler mer direkta. Jämför: c: t-sP-s-D-t respektive c: T-Sp-S-D-T. I det senare fallet krävs en förståelse för att T och S är mollackord i molltonart och att D alltid är en durtreklang. En fördel med Riemanns/Söderholms symboler är att ackord som *avviker* från det diatoniska tonförrådet får en symbol som också på ett tydligt sätt avviker, t ex mollsubdominantens symbol °S och dursubdominantens +S, istället för Malers s respektive S. Symboler med ring (°) eller plustecken är också mer entydiga i löpande text där t ex °S alltid innebär "mollsubdominant i durtonart". Samma funktion uttryckt med Malers symbol blir s som även används i betydelsen "subdominant i molltonart".

För att göra det möjligt att använda Malers funktionssymboler vid studiet av denna bok, har den alternativa Maler-symbolen angivits inom "kurvig" parentes {tP} för varje introduktion av ny funktionssymbol (huvudsakligen i kapitel 1 och 4). *Det är av vikt att framhålla att de båda systemen skiljer sig endast vid analys i molltonart!* Exempel i molltonart utgör en mycket liten del av de analyser som finns i boken, vilket gör att man lätt kan använda Malers symboler om man så önskar. Det är också enkelt att översätta traditionella symboler i molltonart till Maler-symboler: T och S läses t och s. Tp, Sp och Dp läses tP, sP och dP. Tk i molltonart blir tK. Plustecknet tas bort (+S = S) och ringen motsvaras av liten bokstav (°S = s).

En översikt där det är möjligt att jämföra de båda sätten finns på s 214.

Jag vill också passa på tillfället att tacka studerande och lärare vid Musikhögskolan i Malmö samt lärare och studerande vid folkhögskolor, estetiska program för all hjälp jag fått under arbetet med boken. Ett särskilt tack till Per-Gunnar Alldahl som granskat fakta och korrekturläst materialet samt bistått med goda råd.

Lund den 31 mars 2008
Sten Ingelf